

Kunszentmiklóstól Debrecenig és tovább... (XVI.)

Vallatóház a Szippankóban

1945 tavaszán a nélkülöző, sőt éhező pesti írók csoportosan meglátogatták a közeli városokat. Főlolvasó esteket tartottak. A honoráriumot nem pénzben kérték (a pénz akkor már papírszemét volt, akár a magyar pénzügyminiszter nyomatta, akár a szovjet hadsereg), hanem tojásvalutában.

Szentmiklóásra is eljutott egy előadócsoporthoz. *Tersánszky Józsi Jenőre* emlékszem, de gyanítom, hogy *Palotai Erzsébet* is föllépett akkor nálunk a gazdakör nagytermében. Az előadást meghallgattam, vörösre tapsoltam a tenyeremet. De arra nem futotta a bátorságomból, hogy bemutatkozzam.

Nem is értettem, hogy ez az est miért nélkülözlem szerveződött, holott mint a MADISZ (Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség) titkára, minden „megmozdulásnak” én lettem volna a felelőse. Megünnepeltük a háború végét; Zsolt öcsém mondta el a hősök szobránál Ady versét: *Üdvözlét a győzőnek*. Majálisunknak a Sportuszoda betonja szolgált táncparkettül. Középen kivilágított óriási rózsza forgott, sokszorosan tükröződve a vízen. Konkurensaink, a szociáldemokrata ifjak térdig gázoltak az uszoda vizében, hogy kárt tegyenek a forgózenélő csodában, de rózszaörségünk nem hagyta magát.

Az együttműködésnek sem voltunk ellenségei: Mikor hangversenyt rendeztünk (igenis hangversenyt), Simon karnagy úr hol a katolikus polgári iskolát képviselte, hol a szociáldemokrata ifjúságot. A hangversenyt jogosan érte szó a spanyol tánc című számért, mert a hölgy, aki vörös fényben fűrösztve ellejtette, igencsak közel járt a hatodik hónapoz.

Ennyit tudok hirtelenjében fölidézni annak a nyers, harsány tavasznak a hangulatából. Volt ott más is, de azt sokkal nehezebb kimeregetni a múlt sötét vizeiből.

Kedvem volna megkérdezni szentmiklósi kortársaimat és az idősebbeket, mit tudnak a szippankói vallatóházról.

Szippankó az a hosszú utcája Szentmiklósnak, amely leginkább kiesik a város forgalmából. Szótáraimban nem leltem meg, de a hangzása után valami szivattyúfélnék gondolom. Mulatságos egy utcanév. Elemiben Vaszilcsin tanító néni megkérdezett egy gyereket:

– Hol laktok?

– A Szippankóba.

Hatalmasat kacagott az osztály. A Szippankó utca 15-ös házában rendeztek be az oroszok börtönt és vallatóházat. Ide szállították, itt faggatták az érdekesen gyanús magyarokat. Afféle kisebb, ideiglenes Gyorskocsi utcájuk volt itt. Furcsa, de érthető, hogy vastag törmelék földi emlékeimben ezt a témát.

Mindössze annyi maradt meg belőle, hogy Édesapa azzal jött haza egyszer: – Bethlen Istvánt itt tartják fogva. Illett volna, hogy engem kéret lelki vigaszra, nem a katolikus plébánost.

Bonmó-szerűen adta elő, de azért nevetni nem lehetett rajta.

Különös, hogy Édesapánk, aki megértő és engedékeny volt más felekezetbeliekhez, néha átvette híveinek kemény kálomista tempóit.

A plébános, Kis István művelt, bölcs, irodalmat kedvelő ember volt. Amit apánk soha meg nem tett, én meglátogattam Kis Istvánt. Jó egy óra hosszat beszélgettünk, leginkább a francia katolikus írókról. El is hoztam tőle *Claudel Selyemcipőjét*, már csak kapcsolatunk folyamatossága végett is. Mert a *Selyemcipőt* a gimnázium könyvtárából is megkaphattam volna. Látogatásom a plébánián nem széplelkűsködés volt, hanem *akció*, amelyet mindkét oldalról biztosítottam: apám is tudott róla, de *Jóboru Magda* is, a szentmiklósi „népfront” baloldalának vezetője. (Róla még sok írni-valóm lesz.)

Kis Istvánt hamarosan Pestre helyezték, azaz Rákoskeresztúrra. Úgy hallottam, hogy sok baja volt a párttal.

Bethlen István gróf bebörtönzésén sem nem

háborogtam, sem nem csodálkoztam. A háború rész-győztesének joga van őrizetbe venni azokat, akik körül valami nem kívánatos szerveződés kialakulhatott. Bizonyára jobban bántak vele, mint más, közönséges bebörtönzöttekkel. Ha nem részesítették is pazar ellátásban, kivételt azért tettek vele. Például azzal, hogy papot hívhatott beszélgetésre.

Nem is képzeltük, hogy nem csak egy hajdani politikust őriztek akkor Szentmiklóson, hanem kihallgató középüzemet tartanak fenn a Szippankóban egy földes parasztházban és a pincéjében. Míg mi *fönt* ügyetlenül, de lelkesen próbálgattuk az új világot, addig *lent* kihallgattak, vallomást irattak, és szortírozták azokat, akik több-kevesebb okkal idekerültek, mert fönnakadtak a nagy emberszűrőn.

Most, hogy egy kicsit megkapartam akkori emlékeimet, előugrott egy orosz fiatalember, magyar tisztí nadrágban. Bejárogatott a parókiára, az újabb évjáratú testvérek és unokatestvérek egész jól megtanultak beszélni vele.

A nevére már nem emlékszem. Az volt a híre, hogy GPU-s vagy NKVD-s, vagy hogy is mondták akkor. Azt találtam egyszer mondani a nadrájiára: csórt nadrág. Már hogy ezt lopta valahol. Nem tudtam, hogy a *csort* mást jelent neki: ördögöt. Nagyon rossz néven vette a szavamat. Úgy nézett végig rajtam, mintha

az jutott volna az eszébe: ezzel a fiatalemberrel (velem) még nem is *beszélgetett*. De aztán lemondott rólam. Győzött a vendégbarátság.

Szentmiklósnak még két író vendége volt azon a tavaszon, az irodalmi est szereplőin kívül: a biharugrai *Szabó Pál* és a kolozsvári *Asztalos István*. Asztalos megírta és 1946-ban ki is adta Szentmiklóson töltött hónapjainak történetét. (Új kiadása: 1983. Magvető Könyvkiadó, Tények és tanúk.)

Budán, a Körtéren kezdődött a történet, ahol *Szabó Pál* befogadta lakásába a Budapesten rekedt Asztalost.

Annak rendje és módja szerint fölszabadultak, s már csak az a híja volt helyzetük rendbetételének, hogy fölvegyék a kapcsolatot Darvasékkal, a majdani Parasztpárttal. De elakadt a dolog: Az volt a baj, hogy a szovjet elhárítás egy magyar vezérkari századost, *Mikó Zoltánt* szeretett volna legelőször is elkapni. Aztán meg mindazokat, akik vele összekötésben voltak, hamis igazolványokat és bizalmas utasításokat kaptak tőle.

Gyarapodott az elfogott „mikósok” száma. *Szabó Pált* és Asztalost is ezért fogták el, s néhány nap múlva teherautón szállították le kettőjüket, sok más gyanús emberrel együtt Szentmiklósrá, a Szippankóba. (*Folytatjuk*)

Vargha Balázs

Napló

A könyvtárak és az 1991. évi közművelődési pályázat

Amikor a *Népszabadság* december 14-i számában megjelent a pályázat nyerteseinek jegyzéke, elsősorban a sikeres egyéni pályázók személyére, számára voltam kíváncsi. Latolgtatva az esélyt, lehetőséget, hogy a jövőben vajon érdemes-e pályázni, hiszen a népművelő, könyvtáros stb. előtt elsősorban ez a lehetőség adott, hogy némi anyagi biztonságot, hátteret szerezzen magának független, egyéni vállalkozásaihoz. A terjedelmes listát böngészgetve örömmel láttam, hogy a különféle egyesületek, önállósult népdalkörök, táncgyűttesek stb. sokaságában viszonylag milyen sok könyvtár vett részt a pályázaton – a művelődési házakal, központokkal együtt.

Évekkel korábban joggal és gyakran felhánytorgattuk, hogy a könyvtárak az utóbbiakhoz képest hátrányosan részesülnek az ilyen és hasonló közpénzekből (például a Közművelődési Alap pályázatain), ám hiába hangsúlyoztuk a művelődési intézmények rangsorában a „könyvtár primátusát” – jobb híján egymás zsebében kotorásztunk. Az elmúlt évi pályázat nyerteséről készült statisztika azonban feltehetően változó képet mutat: a támogatást nyert könyvtárak száma eléri a 100-at, a művelődési házaké meghaladja a 200-at. Persze lehet, hogy rosszabb ez az arány, mert a könyvtárak közé soroltam tizenegynéhány olyan klubkönyvtárat is, ahol nem derült ki, hogy